

ÂŞIK EDEBİYATINDA YAŞNAMELER*

Dr. Doğan KAYA

Yaşname; âşıklar tarafından ortaya konulan ve insan hayatının ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan safhalarının yaş kademelerine göre konu edildiği destanlardır.

Yaşnameler, daha ziyade âşıklar tarafından ortaya konulmuş manzum eserlerdir. Destanî tarzda söylenmiş olan bu eserlerde hayatın safhaları ele alınır ve genellikle bu dünyaya ait her şeyin yine bu dünyada kalacağı ima edilir.

Bu destanî şiirler, genellikle “Yaşname” olarak adlandırılmakla beraber, *Yaş Destanı*, *Yaş Türküsü*, *Ömür Destanı*, *Hayat Destanı*, *Vücutname* ve *Mahrasnâme* gibi sözlerle de zikredilirler.

Yaşnameler, âşıklar tarafından koşma tarzında söylenmiş şiirlerdir. Elimizde, her ne kadar farklı şekilde söylenmiş örnekler mevcutsa da bu genel durumu bozacak ölçüde değildir.

Hemen her konuda şiirler vücuda getirmiş olan âşıklar, bu konuda da kayıtsız kalmamış, duygu, düşünce ve tecrübeleri paralelinde insan ömrünü safha safha değerlendirmişlerdir. Böylelikle yaşname türü ortaya çıkmıştır.

Yaşnameler konusunda kültürümüzde yapılan ilk çalışma *Veysel Arseven*'e aittir. Arseven, Türk Folklor Araştırmaları dergisindeki mütevazı çalışmasında, bir resimden söz eder. Bu resim, daha ziyade Anadolu'da kahve ve berber dükkânlarının duvarlarında asılı bir resimdir.

Resimde çıkışlı ve inişli iki taraflı bir merdiven vardır. Merdivenin çıkışında, beşikteki bebek, okul çağındaki çocuklar, delikanlılar ve evliler, en yukarıda da yetişkin ve olgun kişiler, merdivenin inişli bölümünde de gittikçe yaşlanan ve ahrete doğru yol alan insan resmi yer alır. Arseven yazısında bir de Kastamonulu Necati Özcan'dan derlediği yaşname metnine yer verir.(Arseven 1953. 48)

Arseven'den sonra kültürümüzde ikinci çalışmayı *Hayrettin İvgin* gerçekleştirmiştir. İvgin, konuyla ilgili olarak iki yazı kaleme almış, bunları *Çağrı* ve *Meydan* dergilerinde yayımlamıştır.(İvgin1980: 16, İvgin 1981: 62-64)

---

* Yayımlandığı yer: *Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi* (Editörler: Hasan Bacanlı, Şerife Işık Terzi), Açılım Kitap, İstanbul, 2012, s. 573-605.

Bugüne kadar yaşnamelerle ilgili olarak en hacimli makaleyi, *Âlim Çelebioğlu* yazmıştır. Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesince yayımlanan *Türklük Araştırmaları Dergisi*'nde yayımladığı "Türk Edebiyatında Yaşnameler" adlı yazısında 57 metne yer vermiştir. (Çelebioğlu 1984: 151-286) Çelebioğlu, metinleri vermeden önce, yaşnameler konusuna açıklık getirmiş; yaşnameleri (A. *Umumî olarak insan ömrü ile ilgili yaşnameler*, B. *Kız ve kadın ömrüyle ilgili yaşnameler*, C. *Şairin hayatıyla ilgili yaşnameler*, Ç. *Ömrün mevsimlere vs. ye benzetilerek tasnifi*) şeklinde dört grupta değerlendirmiş daha sonra da şairlerin yaş algılamalarını ayrı ayrı gruplandırmıştır. Çelebioğlu, yazısında ayrıca *Andrea Coscolo*'nun yazıp Murad bin Abdullah'ın tercüme ettiği *Risaletü'n fi Medhi Pîrî* adlı eserinden yaşlarla ilgili kısmı da (5-45 yaş) aynen aktarmıştır. Çelebioğlu, yazısında, Kutadgu Bilig'dan bir bölümle (Beyit 364-377) ve Yunus'tan örnek bir şiire de yer vermiştir. Dikkatle incelendiğinde aslında bunların doğan her canlının zamanla yaşlanacağı ve hayatının sona ereceğini anlatan ve yaşname niteliği taşımayan şiir parçalarıdır.

Âşık Edebiyatında ilk örneğine XVI. Yüzyılda Azerbaycan'da yaşayan *Kurbanî*'de rastladığımız yaşnameler, dörtlüklerle ve on bir hece ile "koşma" tipinde söylenen şiirlerdir. Edebiyatımızda, gerçek anlamda adından söz edebileceğimiz yaşnameler bu tipte olmakla beraber, beyitlerle yahut yedi, sekiz ve on iki hece ile de söylenmişlerdir. Meseleye bu açıdan bakacak olursak, *Ahmed Yesevî*'nin özel durumunu anlattığı;

Eya dostlar kulak salın ayduğuma

Ne sebepten altmış üçde girdim yere (Eraslan 1983)

diye başlayan ve toplam 88 dörtlük olan "hikmet"ini ilk yaşname örneği olarak kabul etmemiz gerekir.

Yesevî'de olduğu gibi kişilerin hayatın çeşitli safhalarında özel durumunu dile getirmesi geleneği günümüz ediplerinde de vardır. Ancak şurasını da söyleyelim ki, kişinin söz konusu ettiği yaşı yaşamış olması şart değildir. Söz konusu edilen 90, 100 hatta daha fazla olan yaş, şairin idrakine ve algılamasına göredir. Söz gelişi bu husus, hem Yesevî'de hem de Asaf da aynı niteliktedir.

Temelde yaş teması işlenmekle beraber bu şiirlerin *konuları* kendi aralarında da çeşitlenmektedir. Bunları şöyle gruplandırabiliriz.

1. Bütün insanları konu edinen yaşnameler

Yaşnamelerin pek çoğu bu tarzdadır. Bunlarda, cinsiyet ve ırk farkına bakılmaksızın insanların çocukluk, gençlik olgunluk ve yaşlılık dönemleriyle, bu dönemlerdeki ruhi ve fiziki durumları ele alınmıştır.

2. Kızları / kadınları konu edinen yaşnameler

Âşıkların güzelleri ve onların belli yaşlardaki özelliklerini konu edinirler.

3. Şairlerin kendi özel hayatlarını ele aldıkları yaşnameler

Âşıkların kendi hayatıyla ilgili olarak bazı bilgilere yer verdikleri yaşnamelerdir. Bu tip yaşnameler aynı zamanda biyografik çalışmalarda kaynaklık etme özelliğine sahiptirler.

4. Sosyal tenkit konulu yaşnameler

Elimizde bu konuda söylenmiş bir yaşname bulunmakta olup bu da Ertuğrul Şakar'a aittir. Koşma tarzında 10 dörtlük olarak söylenmiş olan bu destan insanın 1-80 yaş dönemini yansıtmaktadır. Şair kendi ağzından toplumdaki düzensizlikleri ve rahatsızlıkları dile getirmiştir.

5. İnançla ilgili yaşnameler

Kul Himmet Üstadım'ın 6 dörtlük olan şiiri 10-100 yaş dönemini yansıtmaktadır. (Aslanoğlu, 1976: 64 / Yalıncağı, 102-103) Şiir, Bektaşî itikadıyla söylenmiş öğütleri ihtiva etmektedir.

Yaşnameler, tanımda da işaret ettiğimiz gibi destan şiirlerdir. Âşık Edebiyatında *destan* şu şekilde tanımlanmaktadır. “*Büyük bir çoğunluğu 11 ve 8 heceli koşma, çok az bir kısmı mani ve pek nadir olarak da divani şeklindeki örneklerine rastlanılan 5 veya 7 dörtlükten aşağı olmamak şartıyla 130 hatta 150 kıta hacmindeki örnekleri mevcut olan, konu sınırlaması olmaksızın âşık tarafından destan yapmaya değer bulunan bir vak'ayı, bir cismi veya kaoramı hikâye ederek anlatan ve sözlü kültür ortamında, âşığın ele aldığı konuyu anlatan tutumuna bağlı olarak geleneksel âşık havaları eşliğinde icra ettiği nazım türüne destan denir.*” (Çobanoğlu 2000; 3) Meseleye bu açıdan yani konu ve hacim yönünden baktığımızda ve aşağıdaki döküm listesinden de görüleceği üzere yaşnameleri rahatlıkla **destan** olarak niteleyebiliriz.

Yaşnameleri şekillerine / yapılarına göre **dörde** ayırabiliriz.

1. Koşma tarzında söylenmiş yaşnameler:

Elimizdeki yaşnamelerin dörtlük sayıları 5 ilâ 88 arasında değişmektedir. Kafiye düzenleri ise şu şekildedir. İlk dörtlük: *abab, aaab*, veya *abxb*, II. dörtlük: *cccb*, III. dörtlük: *ddd...* Şiirlerin çoğu *dönerayaklıdır*. Ancak 1, 8, 46 ve 47. yaşnameler ise *tekayaklıdır*.

2. Beyitlerle söylenmiş yaşnameler:

Yaşnamelerin bir kısmı da beyitlerle vücuda getirilmişlerdir. Bunlar, gazel veya mesnevi tarzında kafiyelenmiş şiirlerdir.

- a. Gazel tarzında kafiyelenmiş olanlar
- b. Mesnevi tarzında kafiyelenmiş olanlar

3. Bentlerle söylenmiş yaşnameler: Bent sayıları 1 ilâ 14 arasında değişebilmektedir.

4. Serbest tarzda söylenmiş yaşnameler: Genellikle mani, tekerleme ve bilmece gibi anonim ürünlerle söylenmiş olmakla beraber, sahibi belli olanları da vardır.

Tespit edebildiğimiz en hacimli yaşname ise, Kıbrıslı şair ve yazar Oğuz Yorgancıoğlu'na aittir. (Yorgancıoğlu, 1999) Toplam 144 dördlük olan destanın ilk ve son dördlükleri şu şekildedir.

*Gülen gözler birbiriyle bakışır
Şimşek olur karşılıklı çakışır
Sevda olur kalpten kalbe akışır
Böyle başlar insanın macerası (1. Dördlük)*

*İki insan birbirine yaklaşıır
Sarılr da hafif hafif koklaşıır
Öncelikle duyguları birleşir
Öyle gelir ilk adımın arkası (2. Dördlük)*

.....
*Tabutunu omuzlarda taşırlar
Mezarını boyuna göre eşerler
Tabanına mersin dalı döşerler
Kefeniyle yatırırlar insanı (142. dördlük)*

*Ordakiler asırlar küreklere
Toprak doldururlar açık çukura
Üstünü benzetirler vapura
Karanlıkta bırakırlar insanı (143. dördlük)*

*Önce her gün sonra sı sık ağlarlar
Giderek silinir solar duygular
Sonra yılda iki ancak uğrarlar
Zamanla dibelik unuturlar insanı (144. dördlük)*

Yorgancıoğlu, destanında çocuğun annenin rahmine düşmesinden önceki döneminden 120 yaşına kadar olan döneminin her yaşa göre durumunu en ince detaylarıyla ele alır. Şiir, genellikle 11 hecelidir ve kafiye, ayak, duraklar yönünden zayıftır.

Yaşnameler, genellikle 11 hece ile söylenmekle beraber 8, 12 ve 15 heceli örnekler de yok değildir.

Kültürümüzde insan hayatı, genellikle inişli çıkışlı bir merdivene benzetilmiştir. Bu, öteden beri halk beyninde var olagelen bir düşüncedir. Nitekim Türk kültürünün ilk ve temel eserlerinden olan Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig adlı kitabında merdiven, hayata benzetilir.

Odgurmuş şöyle bir rüya görür.

"Rüyamda bir merdiven gördüm, onun elli basamağı vardı; yüksek ve enli, karşıma dikilmişti. Ben bu basamaklara birer birer basarak, yukarı çıktım; sonuna kadar kaç basamak olduğumu saydım. Son basamakta bir atlı bana su uzattı; ben de alıp sonuna kadar içtim ve suya kandım." (Beyit No. 6033-6035) (Arat, 1988; 432)

Ögdülmüş bu rüyayı yorumlarsa da Odgurmuş ona katılmayıp rüyasını farklı şekilde yorumlar ve ona şunları söyler:

"Gördüğün basamaklı yüksek merdiveni, ey kardeş ben hayat olarak yorumluyorum. Merdivenin başına kadar yükselmem, yaşımın tükenmesi, hayatımın tamamlanmasıdır. Merdiven başına kadar yükseldim ve o atlının gelerek bana verdiği suyu içtim." (Beyit no. 6052-605499) (Arat, 1988; 433)

Türk edebiyatının büyük şairlerinden Ahmet Haşim (1884-1933) de meşhur Merdiven adlı şiirinde ömür konusunu işlerken aynı duygu ve düşünce içindedir.

*Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak*

Bir manide de yine düşünce karşımıza çıkar.

*Bu dünya bir merdiven
İnem gidem derdinen
Ne kötüye yoldaş ol
Ne konuş namerdinen* (Akalin, 1972; 278)

Hayat, Âşık Veysel'e göre uzun ince bir yol ve iki kapılı bir handır.

Uzun ince bir yoldayım

*Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum na haldeyim
Gidiyorum gündüz gece*

*Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece (Oğuzcan, 1972; 259)*

Âşık Gamgüder ise ömrü, bir günün vakitlerine benzetir. Yani, 7 yaş kuşluk, 30 öğle, 45 ikindi, ölüm ise güneşin batması gibidir.

Nedir?

*Baktıkça aklıma gelir
Doğan günden farkım nedir
Ben büyürüm o yükselir
Doğan günden farkım nedir*

*Ana memesinde ağım
Sema onun yer otağım
Yedi yaşı kuşluk çağım
Doğan günden farkım nedir*

*Boyum uzar büyür eşim
Gençlik çağıdan ateşim
Yaş **otuz** öğle güneşim
Doğan günden farkım nedir*

*Güneş alçalmaya döner
Yaşım beraber ilerler
Kırk beşimiz ilkindiler
Doğan günden farkım nedir*

*Ömür geçer sanma yatar
Zaman menziline çatar
Ben ölürüm güneş batar
Doğan günden farkım nedir*

***Gamgüder** değildir muhal*

*Bu benzerlikte olan hal
Hakk'a kulluk et ibret al
Doğan günden farkım nedir (Çelebioğlu 1985: 285-286)*

Şair Arif de aynı şekilde ömrü günün muhtelif zamanları olarak algılar.

*Anadan doğmak güneş doğmak gibi
Kuşluğa değin hem oldun sen sabi*

*Öğleye değin yiğitlik gibi yar
Ta ikindi kırgıl ahval aşikâr*

*Akşama denlü heman pırlık gibi
Gün dolunduğu dahi ölmek gibi (Çelebioğlu 1985: 285)*

Hayatın faniliği bir başka deyişle her canlının ölümü mutlaka tadacak olması gerçeği insanları bilhassa farklı bir ruh haline sevk eder. Çocukluk, gençlik, orta yaşlılık dönemi acı ve tatlı hatıralarıyla artık geride kalmıştır. Elden gelen yegâne şey derin iç çekmeler, oflamalar ve hayıflanmalardır. Ama Feymanî, bir şiirinde ifade ettiği gibi, her şeye rağmen hayat tatlıdır ve ölüm asla düşünülmez.

Ölüm

*Ölüm yakamdan tutma git
Gençlik çağım geçende gel
Gurbet elde merhamet et
Yar sılama göçende gel*

*Şu dünyanın hevesinden
Gönül geçmez davasından
Yavrularım yuvasından
Kanatlanıp uçanda gel*

*Bahar gelme yazda gelme
Kışta gelme güzde gelme
Seksen doksan yüzde gelme
Yüz onunu geçende gel*

*Feymânî'nin vadesini
Şaşırma iradesini
Ölümsüzlük badesini*

Yar elinden içende gel

Bu tür yakınmalar şairin düşünce ve duygu dünyasında daha farklı cephede tezahür eder. Hükümler en özlü şekilde ifade edilirken işin sanat cephesi de ihmal edilmez.

Yaşnameler, kurgu yönünden de çeşitlilik gösterirler. Şöyleki âşıkların her biri konuya farklı şekilde giriş yaparlar. Kimileri insanı anlatmaya 15 yaşında başlarken, kimileri de insanı ilk yaştaki, hatta anne karnındaki döneminden anlatmaya başlayıp 100 yaşına kadar olan dönemi hikâyeye eder. İçlerinde 120-125 hatta 150 yaş gibi konuya abartılı yaklaşanlar bile vardır. Bazıları da kâinatın ve ruhların yaratılmasından işe başlar, bunu, ahret âlemine kadar sürdürür. Ancak genellikle 10-11 yaşından 20 yaşına kadar yaşlar, seri olarak tek tek ele alınır; insanlar, 20 yaşından sonra 30-35-40-45... gibi her beş yılda bir değerlendirilir.

Âşıkların yaşlar hakkındaki değerlendirmeleri, düşünceye, inanca, tecrübeye ve kanaate göre değişir. İnsanın zevki, sıkıntıları, çileleri, heyecanı, ümitleri, arzuları bu eserlerde yaşlara göre hep ayrı ayrı ele alınır. Ancak hemen hemen hepsinde ortak özellik olarak “gelimli gidimli, son ucu ölümlü” dünyanın kimseye baki olmadığı ve insanın ölüm denilen gerçeğin şuurunda olması gerektiği düşüncesinin alenen veya ima ile hatırlatılması fikri yer alır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi yaşnamelerin çoğunda hayat, anne karnında başlatılır ve 90-100 yaşında sona erdirilir. Yaşnamelerin çoğunda rastladığımız bir başka özellik de âşığın yaşamadığı yaşların konu edinilmesidir. Genellikle 60-70 yaşına kadar yaşamış olan âşık, daha sonraki yılları, düşüncesi doğrultusunda şiirine yansıtır. Tabii ki buna bağlı olarak da aynı yaş için farklı kanaatler ortaya çıkar.

Bazı yaşnamelerde de insanın öldükten sonraki durumu işlenmiştir. Bunun sebebi gayet açıktır. İnsan dünyaya imtihan için gelmiştir. Varlık sebebi ise, Yaradan'ı ve kendisini bilmektir. Gerçek âlem ebedî âlemdir. O yüzden bu fani dünyada yaratılış sebebi doğrultusunda en iyi şekilde yaşaması gerekir.

Elimizde mevcut 112 yaşnamede şairler yaşları şu şekilde yorumlamışlardır.

Anne karnında: Ağ mürekkep iken kızıl kan olur, dört ay sonra her endamı var olur, bedene rûh girince rahm-i maderde oynamaya başlar; kemikler, baş, parmaklar, eller ve ayaklar oluşur, her azası dizilir, insan sıfatına döner. Dokuz ay on gün anne karnında kalır. Anne doğuruncaya kadar sıkıntılar çeker. Doğunca, dünya denen bir pazara gelir.

Sıfır-1 yaş: Göbeği kesilir, kundağa sarılır, adı konur. Anaya babaya gül gibi kokar. Şeker olur şerbet olur bal olur. Ağlar, güler. Bahçede açılmış fidana benzer. Sevilir, besleyip büyütülür. Kuş gibi viç viç öter, bir zaman miç miç emer. Gâh beşikte gâh kundakta eğlenir. Gece gündüz anne incitilir, anneye uyku hesret edilir. İyiyi kötüyü bilmez. Elde kucaktadır. Yüzü gül, saçı sümbül gibidir. İpek gibi görünür. Sürünür, ayaklanır, dişi çıkar, dillendir.

2 yaş: Ateş korkusunu bilmez. Âlemi seyran eder. Ata anneyi tanır. Gezinir. Yeme içmeye yönelir. Her bir kucağa varır. Sarhoş gibi salınır. Söz anlar. Konuşur.

3 yaş: Adım adım yürür. Memeyi terk eder. Anne peşindedir. Görenlerin hoşuna gider. Gül gibi açar, bülbül gibi öter. Petekten bölünmüş ballara benzer. Bilmez hata işler. Oynar güler. Kulak verip söz dinler. Yıkar dağıtır, her nesneyi hayal sanır.

4 yaş: Yemeğe kaşık uzatır. Anne kontrolü olmaksızın kendi kendine her yere gider, o yana bu yana koşar. Dilleri açılır, bülbüle döner. Her gelen güle söylete eğlenir. Akranlarıyla eğlenir, kavga eder, etrafı dağıtır.

5 yaş: Körpe kuzuya ve taze fidana benzer. Akıllı davranmaya başlar. Evde ve dışarıda oyunlar oynar. Nesnelere, insanları ve akrabayı tanır. Söze kulak verir. Yanakları güllenir. Büyükleri yüzünü okşar.

6 yaş: Hoş lisan olur. Hoplar zıplar gezer. Yaramazlık yapar. Aklını başına toplar. İyiyi kötüyü seçer. Arkadaşlarıyla kavga eder. Okumayı öğrenir, kalem ile yazı ister. Her yeri gezer. Sözleri tatlıdır.

7 yaş: Gonca gülden sayılır. Diş tazeler. Her şeyi anlar. Okula gider.

8 yaş: İşlerden hile sezer. Dışarı ve ev işlerini yapmaya başlar. Akranıyla dolaşır. Her arzuladığı olsun ister. Okumaya alışır.

9 yaş: Bağa ve gülşene benzer. Bedirlenmiş ay olur, nur gibi parlar. Fehmi artar. Her şeyi anlar. Evde ve okulda bilgisini artırır.

10 yaş: Başına buyruk hareket eder. Akıllı biri olur. Bülbül misali şakır. Her iş buyrulur. Şeytan aldatmaya başlar. Akranı ile beraber olur. İnsanları ve dünyanın derdini tasasını anlar. Kabahati sorulur. Kuvvetlenip güreşir. Kitaplar okur.

11 yaş: Konu komşuyu yaramazlığıyla rahatsız eder. Sapanla kuşlar avlar. Karşı cinse ilgi duymaya başlar. Erkân, usul ve davranışı öğrenir.

12 yaş: Gün gibi parlar. Boyu beli seçilir. Gerdan kırar sallanır. Hilâl kaş keman olur, güzelliği seçilir. Sözü güzeldir. Vakarlanır.

13 yaş: Toplantılara katılır. Akranlarıyla dışarıda dolaşır. Çeşitli işlerde çalışır.

(Kız) Boyu selvi dala benzer. Bahar gibidir. Hilal kaşlı olur. Gözüne sürme çeker. Mah yüzüne bakılır. Lale olur, sümbül olur, gül olur, açılır. Dudakları kaymağa benzer. Saçlarının örgülü olur. Âşık olup tenhalarda ağlar.

14:yaş: Buluş çağına erer. Sanki bir melektir. Sevdalanır.

(Kız) Güzelliğin çağındadır. Melek gibi seçilir. Yüzü bedirlenmiş ay gibidir. Yanakları elma gibi al olur. Gonca gibi açılır. Serinden sevda gitmez.

15 yaş: Güzel peşine düşer. Âşık olur. Nazı artar. Akıl başta yok gibidir. Rüyasında kızlar görür. Sevabını günahını bilir, dost düşmanı seçer.

16 yaş: Aşk ateşine yanmağa başlar. Dünyası başkalaşır. Düşüncesi yok gibidir. Düşüne başkaları girer. Kaynayıp coşar.

(Kız) Göğsü cennet bağıdır, gören aklını dağıdır. Tavus kuşuna benzer. Göldeki ördek olur, şahinden kendin sakınır. Sel gibi akar. Şöhret şanı artar, güzelliği etrafa yayılır.

17 yaş: Her dala konar. Hali anlaşılmaz. Serini sevdaya salar. Sakalları gelir.

(Kız) Kendisini dünya güzeli sayar, bir acayip hal olur. Şekerparedir. Has bahçenin gonca gülüdür. Berrak akan bir pınar gibidir. Saltanatını yürütür.

18 yaş: Coşkun ırmak gibidir. Hayaller kurar. Aşk elinden yorulur. İşleri karışıktır. Seller gibi coşar. Olgunlaşır.

(Kız) Gayet yüksekte uçar. Dudağından bal süzülür. Saçı altın tele benzer. Kaşların, kirpiklerini sürmeler. Dünürler gelmeye başlar. Düğünü yapılır.

19 yaş: Aşkın narına yanar. Bileği bükülmez. Seller gibi etrafına taşar. Yiğit olur.

(Kız) Bir kuştur kafesten uçar. Sevdiğiyle sefa sürer. Gonca gülü derilir. Zülüfleri deste destedir, petekte bal gibidir.

20 yaş: Aklın derer taşırmaz, her yaptığına dikkat eder. Bir civandır. Kükrer aslana benzer. Askere gider. Deli doludur. Bulanık çay gibi kaynayıp taşar. Nefsin peşine düşer. Evlenir, kuş gibi yuva arar. Dünya kârına yönelir. Şeytan kötülöklere yöneltir.

(Kız) Boy uzar, et dolar, renk gelir, yüz bezenir. Ballı kaymaktır. Bağına bülbül konar, gülleri açılır bahar yaz olur. Cennet gülüne benzer. Bir zaman

güzelliğın över yürür. Nazına dayanılmaz. Vakti geçer, geçmez akça pula benzer. Yel götürür saman gibidir.

21 yaş: Askerdedir. Aşkın narına yanar. Feleğın darbesini yer. Günahları dağdan ağırdır. Kızlar, hatır sormazlar. Gazel dökülür.

22 yaş: Eşini bulamazsa, hırçın olur, mecnun olur deli olur. Sevda şiddeti olur.

(Kadın) Kadınlığın çağındadır. Güzelliğini bildirir.

23 yaş: Ağlayanı güldürür. Aşkın lezzeti olur. Kahramanca vatana hizmet eder, askerlik hizmetini tamamlar.

(Kızlar) Kandırılmazlar.

24 yaş: Çocukları olur. Dertlenir.

25 yaş: Akli başında olur. Cevr ü cefası artar. Geçen günler hayal edilir, sevgili yavaş yavaş yüz çevirir. Şer işten sakınır, az söyler çok dinler, edep takır.

(Kız) saltanat sürer. Çocuđu “Anne” diye çağırır. Dal budaklı bahçe gibi meyveli olur. Zevk içinde yaşar.

26 yaş: Çoluk çocuğu vardır, başı dumanlıdır.

27 yaş: (Kız) Kaşında kalem oynar.

28 yaş: Saçına birkaç düşer.

29 yaş: Hali harap, bağıri kebaptır.

30 yaş: Kimisi ev yapar, kimisi yıkar. Akan su iken durulur. Akli başında olur. Burma bıyık kulaktadır. Çalışmaya hız verir. Çevre yanı göl olur. Davranışlarına, konuşmalarına, ilişkilerine dikkat eder. Hüner sahibidir. Sözü nü tatlı söyler. Yumruđu topuzdur.

31 yaş: Ölü görse ağlamaz. (Kadın) Yüzü peçelenir.

32 yaş: Özünü Hakk’a bağlar. Çocuklar sözünü ağızına tıkar.

33 yaş: Usul, adaba dikkat eder.

34 yaş: Bilgilidir.

35 yaş: Dünya haline uyup cümle halkın diline destan olur. Hüner sahibidir. Güzelin çağı geçer. Ya zikre ya küfre koşar. Tanıdıklarının, dost ve yakınlarının halini hatırını sorar. Ârını bilir, kötülüklerden hayâ eder.

36 yaş: Gün doğmadan uyanır. Olgundur.

37 yaş: Evinde huzursuzluk başlar.

38 yaş: Ölümü hatırlar.

39 yaş: Saçı sakalı ağarır.

40 yaş: Akıllanır. Kâmil olur. Biraz mal edinir. Her sevdadan usanır. Düşüne ölüm girer. Geçmez pul gibi olur. Gözlerinden yaş döker. Günahına ağlar. Hayrı şerri bilir. Kındaki kılıç gibidir. Ördęi avlanmış göle benzer. Saçında beyazlar çoğalır, yavaş yavaş ahret hazırlığına başlar. Torun sahibi olur. Ümitleri tükenir. Yâri koynuna koymaz.

41 yaş: Bıyıkları burmadır. Gün çavmaya başlar. Her heves yitilir.

42 yaş: İhlâs ile Hakk'ın yoluna girer.

43 yaş: Dünyası durulur. Sırrını gizli söyler.

44 yaş: Vücuduna ağırlar girer.

45 yaş: Ahbap hatırı sayar. Arifane öz söyler. Hakk'a niyaz eder. Tövbe eder. Sünnette uygun sakal bırakır. Yüzü buruşur.

(Kadın) Erini gözden salar. Gerdanın ağı solar. Bağına gazeller düşer.

46 yaş: Havada turnadır.

47 yaş: Bir pîre bağlanır.

48 yaş: Hastalanır. Günah düşüncesi uyuşuk eder.

49 yaş: Kimse yüzüne bakmaz. Kederlenir.

50 yaş: Yüzü soğur, bir karlı dağa döner. Dizlerine sızılar iner. Kararsız olur. Dünyanın kimseye kalmayacağını idrak eder. Kötülüklerden kaçır. Çok bilse de az söyler. Damarda kan süzülür, teni dinçliğini yitirir. Kara sakal bozarır. Ecel gelir dokunur. Yarı ömrünü aşmış olur. Gençlik çağına özlem duyar. Özü yanar kül olur. Yolu yokuşa düşer.

51 yaş: Susuz kurnadır. Tatlı sözler söyler.

52 yaş: Ev barktan gönlü geçer.

53 yaş: Günahına ağlar."Nine", "Dede" derler.

54 yaş: Allah için çağlar. Vücudu ve gönlü her şeyden etkilenir.

55 yaş: Bir başka hale döner, Yemeğinde tat bulunmaz. Suçlarına pişman olur. Çoluk-çocuk bakmazlar. Başına kar yağar. Mazi hayâl olur. Bazen eğri bazen doğru yürür. Sermayesiz kül gibi tozar.

56 yaş: Kemikleri sayılır. Tövbe kılar.

57 yaş: Olgunluk çağdır. Ömrünün yel gibi geçtiğini hisseder. Horultusu duyulur.

58 yaş: **Bî-haberdir.** Yatar yatmaz uyur.

59 yaş: Feryat eder.

60 yaş: Sanki bir merdivenden iner. Felek, her düzenini bozar. Gayret azalır, kurak tarlaya benzer. Ecel geldi savuşur. Kendini mezara hazırlar. Karlar gibi erir. Ayağı dizi tutmaz. İnce beli bükülür Bahar yazı bilmedi. Saçına tarak yakışmaz. Dişine gedik düşer, hamur işi yer. İnek yahut koyun gibidir. Yatağından kalkamaz. Kalbi kederlenir, aklı azalır. Yolu yokuşa düşer. Duvarlara yan gelir. "Yorgunum." der durur. Yatacak yer arar. Evlâdına güvenir. Haddeden çekilmiş tellere benzer. Eleğini eleyip duvara asar.

61 yaş: İşlerini oğluna torununa yaptırır.

62 yaş: Sevdiklerinden ayrılır, ağlamaktan gözü şişer.

63 yaş: Gönlü daha sergendir.

65 yaş: Beli bükülür. Bir sofraya sokmazlar, yemeğini tabağa ayrı korlar, acınacak haldedir. Bir tarafa gidemez. Sözü dinlemez, eşi dediğini yapmaz. Dişler dökülür. Kemikleri ezilir, çocuğa benzer. Gözlerinden kan gelir. Bir işe yaramaz. Sakalı hep ağ olur. Suçunu kimse dikkate almaz.

70 yaş: Diş ağrısı dünyasından bıktırır. Dizime ağrılar girer. Beli bükülür, diş dökülür. Her yanı ağrı sızı bürür, ilik kemik sızılar. Yüzleri buruşur. Eli ayağı işten kesilir. Saçı kar gibi bembeyaz olur. Mazi aklından çıkmaz. Aklı azalır. Ahret ister. Bildiğini şaşırır. Eşek yahut öküzdür gibidir. Göze duman çöker. Çoluk-çocuk kimse yüzüne bakmaz. Sözünden hiçbir kişi korkmaz. Dermanı azalır, takatten düşer, yıkılacak yer arar. Çorbayı içerken dahi zorlanır. Yüzden kan çekilir. Kel olur. Kaygı hasret çoğalır. Kim ne derse inanır. Kulağı ağır duyar. Kuru çaylara benzer.

73 yaş: Yemeği zehir olur.

75 yaş: Gözleri iyi seçmez, dizleri tutmaz olur. Beli bükülür, eline değnek alır. Elinden iş gelmez. İssiz bir köşe arar. Ölümü hayal eder. Dosta düşman olur.

80 yaş: Hayatı kısa gelir. Dert çoğalır, dermana muhtaç olur. Başını sallamaya başlar, eli ayağı titrer. Gözlere duman çöker. Ağızda diş kalmaz. Beli olur yay gibi olur. Dizleri ferden düşer. Kalkmaya erinir. Deve gibi bozular. Oğul uşak hizmete bakmaz. Utanma ve tanıma duygusunu yitirir. Cin çarpmış gibidir. Bütün keyfi bozular. Dünyadan gönlü geçer Huyu çocuğa benzer. Döşegini düz ister.. Beratı yazılır. Azrail göğsüne çıkar. Ömür sanki bir yıl gibi gelir. Baykuşlar öttüğü viraneye benzer.

83 yaş: Kendin yitirir. Canım titremeye başlar.

85 yaş: Akıl baştan gider. Aciz duruma düşer. Daima sıkıntı ve eziyet içindedir. Çocuk gibi emekler. Dili anlaşılmaz. Sabi gibi sözü tutulmaz olur. Dilinde zikrullah vardır. Bu dünyada misafir olduğunu anlar. Yatar gayri uyanmaz ne söylersen haber vermez lal gibidir.

90 yaş: Aklı şaşar, beyin durur, çalışmaz. Hep dişleri dökülür. Yüzünüze bakılmaz. Sözlere anlaşılmaz. Dünyadaki iş biter. Kan damarı üzülür. İçi çürük koza benzer. Duvarlardan tutunarak yürür. Gözleri görmez. Her tarafı küçülüp ağır yürüyen civciv gibi sallanır. Cin çarpmış kişi gibi sersemleşir. Otursa da kalkamaz. Giderken o yana bu yana düşer. Hiç kalkamaz sürünür. Tavuk gibidir. Gönlünün gittiği yere ayağı gitmez. Eşi, oğlu, kızı yüz çevirir. Beratçıyı yazılır. Kefenini hazırlar. Beytullah'ı arzular.

95 yaş: Bir ihtiyar pirdir. Hayatından usanır. Kimse nazını çekmez. Dilinde Mevlâ vardır. Sağını solunu bilmez.

100 yaş: Emsali kıt bulunur. Kuzu dişleri çıkar. Artık yorgun bezirgândır, yürüyemez. Dünya işlerinden el çeker. Gözleri büzülür. Asla evden çıkamaz. Azaları çözülür bir sabi masuma döner. Akıl baştan çıkar, efsane olur. Beyaz gömlek bürünür. Ölümü gözler. Ecel vakti gelir, ahrette şefaath imkân ister. Can cesetten ayrı düşer, kabri kazılır, toprağı kucaklar.

105 yaş: Hakk'a yalvarır.

110 yaş: Cümle işleri biter. Ağlayan gözü kan olur. Azrail bekler.

115 yaş: Ecel şarabı içer.

120 yaş: Başından yastık kalkmaz. Gayet perişandır. Uhraya maildir, can kafesten çıkar.

125 yaş: Azrail karşısındadır.

150 yaş: Hiç yerinden kalkamaz, kervanı kesilmiş yollar olur.

Ölüm sonrası: Can cesetten ayrılınca, beden yağ gibi donar. İnsan hiç yaşamamışa döner. Kavim, kardeş, eş, dost gelip teneşirde yıkar, kefenleyip mezara götürür. İnsan eli boş gelmiştir, eli boş gitmiştir.

.....

Yukarıdaki tespitler içinde, herhangi bir yaşa ait hüküm, kimi zaman başka bir yaş için de söylenmiştir. Bunun sebebi; şairlerin söz konusu yaşı kendince algılaması ve buna göre yaklaşım sergilemesidir.

Yaşnameler hakkında söyleyeceğimiz önemli bir husus, şairin yaşları değerlendirirken o yaşı idrak etmesi şartının olmamasıdır. Şair, 40-50 yaşında olmasına rağmen 80-90 yaşı, şiirinde işleyebilmiştir. Bunu; işittiklerinden, etrafında gördüklerinden ve hissettiklerinden hareketle, söz konusu etmiştir. Yorum yaparken, bilhassa 80 ve üzeri yaşlar için reel yaklaşım sergilememek gerekir.

Örnek yaşnameler:

Pir Sultan Abdal (XVII. Yüzyıl)

Ömür Destanı

Bir çocuk da anasından doğunca
Bedenini pişirmeye tuz ister
Üryan büryan ortalıkta kalınca
Setirini götürmeye bez ister

Kanla sudan gelir onun gıdâsı
Nasibini veren Bari Huda'sı
Beşiklere beler onu anası
Akşam sabah emzirmeye süt ister

Bir yaşında ürüm ürüm ürünür
İki yaşında sürüm sürüm sürünür
Üç yaşında adım adım yürünür
Dört yaşında söylemeye söz ister

Beş yaşında dili civan sevişir
Altı yaşında uşağınan döğüşür
Yedi yaşında dişlerini değışir
Sekiz yaşında her gediğın düz ister

Dokuz yaşında olur bir tosun maya
On yaşında benziyor kaşları yaya
On bir yaşında başı girer sevdaya

On beşinde ala gözlü kız ister

Yirmisinde akıl baştan savrulur
Otuzunda vursa dağa devrilir
Kırk yaşında akıl başa çevrilir
Ellisinde avın almış baz ister

Altmışında iner bir merdivenden
Yetmişinde binse düşer duvardan
Sekseninde su getirmez pınardan
Doksanında döşegini düz ister

PIR SULTAN ABDAL bu söz hepimize
 Temmuz girinceye belki de yaza
Yüz yaşında ölümünü gözete
 Zemheriyi çıkarmaya yaz ister
 (Öztelli 1973: 292-293 / Aslanoğlu 1984, 332-333)

Âşık Ömer (XVII. Yüzyıl)

Tanrı Bir Adama Evlâd Verince
 Tanrı bir adama evlat verince
 Bahçede açılmış fidana benzer
 Tamam **bir** yaşına kadem basınca
 Bülbülleri öten gülşana benzer

İkisinde sarhoş gibi salınır
Üç yaşında her nesneye dolanır
Dört yaşında boy verir de ulanır
Beş yaşında bahçe bostana benzer

Altısında beyan eder işini
Yedisinde döker cümle dişini
Sekizinde muhkem eder işini
Dokuzunda serv-i revana benzer

On yaşında gonca güldür açılır
On birinde ab-ı hayat içilir
On ikide boyu beli seçilir
On üçünde meh-i tâbana benzer

On dördünde nazı bulmak çağıdır
On beşinde gören aklın dağıdır
On altıda göğsü cennet bağıdır

On yedide kaşı kemana benzer

On sekizde arttırır zararını
On dokuzda terk eder de arını
Yigirmide gözetir şikârını
Yirmi birde kükrer arslana benzer

Yirmi beşte her nesneye alınır
Otuzunda akarsular durulur
Otuz beşte şer'at evne girilir
 Yarana karşı da irfana benzer

Kırk yaşında günahına ağlar da
Kırk beşinde gazel düşmüş bağlarda
Ellisinde Sübhan'a bel bağlar da
 Dağ başına çökmüş dumana benzer

Elli beşte ettikleri düş olur
Altmışında pirlık gelir kış olur
Altmış beşte gören gözler yaş olur
 Bir iki savrulmuş harman benzer

Yetmişinde ağrı iner dizine
Yetmiş beşte duman çöker gözüne
Sekseninde kimse bakmaz yüzüne
 Baykuşlar öttüğü virana benzer

Seksen beşte keman kaddi bükülür
Doksan yaşta hep dişleri dökülür
 Vade tamam olur ömrü sökülür
 Ahret yollarına gitmeye benzer

Şu fenadan tedarikin görünce
 Emanetçim Azrail de gelince
 Der ki **ÖMER yüz** yaşına girince
 Ömür biter hâkle yeksâne benzer*

---

* Bu yaşname muhtelif çalışmalarda farklı kişilere mal edilmiştir.

Diyarbakırlı Âşık Hasan adına: Şevket Beysanoğlu, (1960), **Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları**, İstanbul, C. I, s. 86-87. Mehmet Özbek, (1975), **Folklor ve Türkülerimiz**, İstanbul, s. 474-475.

Ispartalı Kadıoğlu Hafız Mustafa (1290-1324) adına: **Halk Bilgisi Haberleri**, Yıl 9, S. 101, s. 121.

Mustafa adına : Hafız, Nimetullah, (Şubat 1976), *İpekli Âşık Mustafa (1830-1900'nın Bir Destanı, Çağrı*, Ankara, S. 217. / Nimetullah Hafız, (1985), **Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri**, Priştine, s. 159-160.

(Dizdaroglu 1949: 16-18.)

Ruhsatî (1935-1911)

Gibi

On birinde bir güzele hizmetim
Yeni açmış has bahçede gül gibi
On ikide henüz gelmiş baharı
Akar gider boz bulanık sel gibi

On üçünde ebru zülfü top durur
Akli fikri temelinden koşturur
On dördünde yanağından öptürür
Dili şeker dudakları bal gibi

On beşinde çilesini doldurur
On altıda kendisini bildirir
On yedide maşukunu öldürür
Göz ucuyla bakar gider yel gibi

On sekizde gördüğünü şaşırılmaz
On dokuzda döktüğünü devşirmez
Yirmide aklın derer taşırılmaz
Sahip olur her yanına mal gibi

Yirmi beşte döner yüceden gider
Otuzunda dört etrafın denk eder
Otuz beşte yavaş yavaş kan gider
Kırk yaşında geçmez olur pul gibi

Kul Hüseyin adına: Cahit Öztelli, (Kasım 1950), *Kul Hüseyin'in Yaş Destanı*, **Türk Folklor Araştırmaları**, S. 16, s. 247. / Cahit Öztelli, (Kasım 1950), *Kul Hüseyin Yaş Destanı*, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. I, S. 16, s. 247. / Cahit Öztelli, (1973), **Bektaşî Gülleri**, İstanbul, s. 293-295.

Hâki adına. (1974), **Burdur 1973 İl Yıllığı**, Ankara, s.139.

İpekli Âşık Mustafa adına: Nimetullah Hafız, (Şubat 1976), *İpekli Âşık Mustafa (1830-1900)'nın Bir Destanı*, **Çağrı**, Ankara, S. 217, s. 12-13.

Derviş Osman adına: Ali Çatak, (Şubat 1981), *Âşık Derviş Osman*, **Erciyes**, C. III, S. 32, s. 19

Mahlassız olarak da şu çalışmalarda yer almıştır.

Veysel Arseven, (Temmuz 1953), *Yaş Çağları*, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 2, s. 48,

Mustafa Gökçeoğlu, (2000), *Yaş Destanları-İki destan Versiyonunun (Çeşitlemesinin) Düşündürdükleri*, **Bildiriler Panel Notları I**, Lefkoşa, s. 239-240.

Dilaver Düzgün, *Erzurum'da Âşık Kahvesi Geleneği*, **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**, Ankara, 1998, s. 211-212.

Kırk beşinde kızıl düşer gülüne
Ellisinde yokuş gelir yoluna
Elli beşte bak dünyanın haline
 Tozar gayri sermayesiz kül gibi

Altmışında duvarlara yan gelir
Altmış beşte gözlerinden kan gelir
Yetmişinde umut etme can gelir
 Tekne taşır tenesirde sal gibi

Yetmiş beşte söyler söyler usanmaz
Sekseninde her ne etse utanmaz
Seksen beşte yatar gayri uyanmaz
 Ne söylersen haber vermez lal gibi

Doksanında hazır eyle bezini
Doksan beşte kimse çekmez nazını
Yüz yaşında teslim eder özünü
 EY RUHSATÎ felek yine dul gibi
 (Kaya 1994: 279-280)

Şenlik (1850-1913)

Olur

Ana rahminden dünyaya gelende
 Yeni tıfillanır taze kız olur
 Üç yaşından beş yaşına varanda
 Koyma komşulara o bir söz olur

Güzel olan **beş** yaşında öğülür
Yedisinde gonca gülden sayılır
Sekizinde hilâl kaşlar eğilir
 Vechi bedirlenir humar göz olur

Dokuzunda tarif gelir methine
On yaşına biner aşkın atına
On birinde dolar şişek etine
 Cismi billurlanır emlik kuz'olur

On ikide gerdan kırar sallanır
On üçünde güneş yüzü hallanır
On dördünde ciğaları tellenir
 Her bir azasında yüz bin naz olur

On beşinde rikap altta beslenir
On altıda adı şanı seslenir
On yedide elçi gelir istenir
 Mezat bulur müşterisi yüz olur

On sekizde gider yar otağına
On dokuzda girer gelin çağına
Yirmisinde bülbül konar bağına
 Açılır gülleri bahar yaz olur

Yirmi üçte suçalanır cemali
Yirmi beşte bulur her bir kemali
Otuzunda kethüdadır demeli
 Zehmi ehillenir hoş mizac olur

Otuz üçte utandırmaz insanı
Otuz beşte dürüst söyler lisanı
Kırk yaşında her sevdadan usanı(r)
 Devri döner meşakkati az olur

Kırk üçünde gizli söyler sırrını
Kırk beşinde gözden salar erini
Ellisinde "nene" deyer torunu
 Toylar mutbağında hep aşbaz olur

Elli üçte derler "İhtiyar, nene"
Elli beşte her dert dokunur cana
Altmışta zülfüne yaraşmaz şane
 Çallanır telleri mûyu boz olur

Altmış üçte daha sergender olu(r)
Altmış beş diyende bükülür beli
Yetmişinde kurur budağı dalı
 Gazel döker bahçeleri güz olur

Yetmiş üçte zehir olur yemeği
Yetmiş beşte gözden çıkar emeği
Sekseninde giyer keten gömleği
 Donu çitten eyinceği bez olur

Seksen üçte daha kendin yitiri(r)
Seksen beşte ağırından oturu(r)
Doksanında bilmez gönül hatırı

Söğer komşulara küs ha küs olur

Doksan beşte Şenlik söyler sözleri
Yüz yaşında çıkar kuzu dişleri
Baş yastığı olur ocak taşları
Tütsü döğer var endamı is olur
(Aslan 1973: 187-188)

İrfanî (XIX. Yüzyıl)

Yaş Destanı

Ezel benim bu cihâna gelişim
Hudâ'dan emr oldu düştüm erkâna
Ana erkânında kaynaşıp piştim
Berkişüben döndüm bir katra kana

Üç ayımda silkünüben deprendim
Dört ayımda yatar iken uyandım
Altı ayda mugammeye bağlandım
Gövdem her yanına düştü nişâne

Dokuz ay dokuz gün dokuz saatta
Başyazım yazıldı kurreti hatta
Va'dem tamam oldu sığmam bu ette
Hak'an emir oldu geldim cihâna

Geldi göbeğimi kesti bir karı
Âh u figân ile ağlattı zârı
Bir çift şamamadan emdim şekeri
Ata ile ana oldu bahâne

Ay günün ışığı çaldı gözüme
Sevinip şâd oldum özü özüme
Ağlamak perdesi tuttum yüzüme
Gece gündüz incittiğimiz ana

Bir yaşımda çiçek ile büründüm
Yaş yarımda dört ayaklı yüründüm
Ayağım tutmazken yerde süründüm
Sütü azırgadım diş bastım nâna

İki yaşımda su umdum içmedim
Büyük küçük birbirinden seçmedim

Sudan ateşten hem taştan kaçmadım
Ne dar(ı)lana baktım ne yalvarana

Üç yaşımda ben hasırlar çiğnedim
Dört yaşımda eştaşım la oynadım
Beş yaşımda bir zerrece kaymadım
Gönül isterdi ki orda bezene

On yaşımda aklım geldi de bâri
On ikide yitirmedim dinarı
On üçte fehm ettim her bir hüneri
On dördünde gönül bir ad kazana

On beşimde bedirlenmiş ay oldum
Atama anama külli say oldum
Belim kuvvetlendi katı yay oldum
Yeni döndüm şems ü kamer civana

On sekizde gezdim hemdem bulmağa
Gönül heves etti bir yâr almağa
Yigirmide döndüm devrilmez dağa
El içinde adım sanım dallana

Yigirmi beşimde serimden geçtim
Gönül havalandı kaynayıp coştum
Bahar seli gibi akıp karıştım
Gürleyüben dav(dava) kıldım aslana

Otuzumda namertliğe uymadım
Aldım hayıfımı kinim koymadım
Dünyada hiç gam kasavet duymadım
Her ne iş tuttumsa merd ü merdane

Otuz beşte yeni bildim ölmek var
Eğri yoldan doğru yola gelmek var
Mizan olup Sur düdüğü çalmak var
Ettiğim isyanlar geldi gümana

Kırk yaşımda mizan gibi kurtuldum
Sevdadan usandım yardan yorulduğum
Aktım coşkun sular gibi duruldum
Yattı dalgam dahi kalkmaz çalkana

Ellisinde biraz keyfim bozuldu

Eridi ciğerim yağım süzüldü
 Ayağımız hareketten üzüldü
 O vakt bildim dünya kalmaz insana

Altmışımda yine tuttum tavımı
 Çok çalıştım alabilmem avımı
 Naçarlıktan bende sürdüm davımı (dâvamı)
 Güç yetmedi dostluk saldı düşmana

Yetmişimde ağrı beni çürüttü
 Üç yüz altmış azam feryada gitti
 Vücut ağırlığı canıma yetti
 İllâ diş ağrısı sardı amana

Seksenimde kimse sözüm tutmadı
 Büyük küçük dahi rağbet etmedi
 Gönül giden yere ayak gitmedi
 Gidişi dolaşır o yan bu yana

Doksanımda ecel başa asıldı
 Kale burcu bedenlerim basıldı
Yüz yaşında nefesimiz kesildi
 Can çekildi ceset kaldı virane

Kavim kardeş yığıldılar geldiler
 Gözyaşıyla kisvetimiz aldılar
 Bizi bir beş arşın ağa sardılar
 Cismim tapşırdılar ulu zindana

Münkir Nekir geldi kesti yanıma
 İlâhi yoldaş et sen imanını
 Keşke kaldırsaydım şek gümanımı
 Bizi nasip eyle uçmak cihana

Gör ki neler geldi civan başıma
 Felek zehir kattı pişmiş aşıma
 Herkes koyup gitti kendi işine
 Başladılar âlem cümle handana

İRFÂNÎ'yem bu söz yadigâr kalsın
 İşiten ağalar bir ibret alsın
 Kadir Allah cümlemize yâr olsun

Onlar sayesinde öksüz İrfan'a*
(Çelebioğlu 1985: 193-197)

Hasan (Geyceklî) (1902- ?)

Güzel

Bir güzelin yanağında al olur
Kâkülünde ipek gibi tel olur
Güzeli seven zaten deli olur
Beli'nce boy'uzun olur güzelin

Gider iken etrafına bakınmaz
Güzel olan altın inci takınmaz
Serbest olur hiç kimseden sakınmaz
Benzi beyaz gözü çakır olur güzelin

Çene kalkın döş ileri yumruya
Güzelin bakışı benzer kumruya
Saçı siyah kâkülleri ebruya
Yürüyüşü talim olur güzelin

On dördünde güzelliğin çağına
On beşinde bülbül konar bağına
On altıda kimse varmaz sağına
On yedide seker ceylana döner

On sekizinde döner servi dalına
On dokuzunda benzer oğul balına
Yirmisinde döner cennet gülüne
Yirmi birde gözler şahane döner

Yirmi'kide güzelliğin bildirir
Yirm'üçünde ağlayanı güldürür
Yirmi dördte dertlileri öldürür
Yirmi beşte gökte turnaya döner

Yirm'altıda hiç doyulmaz nazına
Yirm'yedide bak kolunun bezine
Yirm'sekizde döner Balkan kazına
Yirm'dokuzda yeşil ördeğe döner

---

* İrfanî'nin bu Yaşnamesi yer yer kitabımızdaki Vartan'ın "Ömür Destanı" ile benzerlik göstermektedir.

Otuzunda tatlı söyler sözünü
Otuz birde peçelenir yüzünü
Otuz'kide Hakk'a bağlar özünü
Otuz üçte tadil-erkâna döner

Otuz beşte geçer güzelin çağı
Kırkında bozulur bahçesi bağı
Kırk beşinde solar gerdanın ağı
Ellisinde yetkin çimene döner

Elli beşte hiç bakılmaz güzele
Altmışında döner yetkin gazele
Yetmişinde yerer kendi yerinir
Yetmiş beşte yerer yergine döner

Sekseninde kalkmasına erinir
Doksanında hiç kalkamaz sürünür
Doksan beşte hayatından usanır
Yüz yaşında sabi sübyana döner

ÂŞIK HASAN der ki gelip geçenler
Aşk elinden dolu bâde içenler
Bu dünyaya gelip konup göçenler
Bu dünya bir hayal hem düşe döner
(Geyceкли Âşık Hasan 1977: 61-62)

Fehmi Gür (1914-1982)

Döner
Evlât büyütmenin usulü budur
Doğunca bir lâle sümbüle döner
Bir yaşında yaprakların içinde
Açılmamış gonca bir güle döner

İkisinde ayak ayak gezinir
Üç yaşında tatlı tatlı sevilir
Dört yaşında dilden dile söylenir
Beş yaşında şakır bülbüle döner

Altısında çocuklarla dövüşür
Yedisinde dişlerini değiştirir
Sekizinde kemaline erişir
Dokuzunda lebleri bala döner

On yaşında o yan bu yan yarışır
 On birinde sümbüllere karışır
 On ikide işlerine çalışır
 On üçünde kaşlar hilâle döner

On dördünde libas ister giyinir
 On beşinde ona akıl verilir
 On altıda güzelliği görülür
 On yedide başka bir hala döner

On sekizde aşk elinden yorulur
 On dokuzda benim diye kurulur
 Yirmisinde bir güzele sarılır
 Köpürmüş dalgalı bir göle döner

Yirmi beşte yavru bulur kucakta
 Otuzunda burma bıyık kulakta
 Otuz beşte güller açar yanakta
 Çaylarda çağlayan bol sele döner

Kırk yaşında akıllanır o kişi
 Kırk beşte bırakır yaptığı işi
 Ellide yuvadan uçurur kuşu
 Sararıp dökülen gazele döner

Altmışında evlâdına güvenir
 Yetmişinde kim ne derse inanır
 Sekseninde sersem gibi dolanır
 Göz görmez diz tutmaz bir hale döner

Doksanında görün müşkil halini
 Yüz çevirir artık oğlu gelini
 Yüz yaşında bekler ölüm yolunu
 Yellerle savrulmuş bir küle döner

Şimdi yüz yaşına giden bulunmaz
 Ömür para ile satın alınmaz
 Nasıl geldi nasıl geçti bilinmez
 Altın iken şimdi bir pula döner

FEHMİ'nin halinden bilmeyen bilmez
 Derdine hiç kimse müşterek olmaz
 Şu fani dünyada hiç kimse kalmaz
 Gidip geri gelmez bir yola döner

(Çiftlikçi 2000: 999-1000)

Müdamî (1918-1968)

Bir Kız Hayatına Ait Destan

Bir katre su gelen sülb-i pederden
Onun ipti ana karnı yer olur
Evvelsi, kan hem karışık bir şekil
Dört ay sonra her endâmı var olur

Dört buçukta ruh girince yuvaya
Başlar rahm-i maderde oynamaya
Dokuz ay sonunda gelir dünyaya
Anaya babaya sazendar olur

Bir yaşında ayaklanır dillenir
Beş yaşında yanakları güllenir
On beşte naz ederek sallanır
Bir mûyundan bin can giriftar olur

On altıda herkes diker gözünü
On yedide elçi ister özünü
On sekizde duvak örter yüzünü
On dokuzda bir sahib-i er olur

Yirmisinde er evinde tam ile
Bu kez zevcesinden kalır hâmile
Sanki gökten suya düştü cemile
Açılır çiçeği nevbahar olur

Bir bak bu hikmete sırr-ı Sübhan'a
O bir damla sudan halk olan cana
Yirmi beşte oğlu çağırır ana
Dal budaklı bahçe gibi bar olur

Evlât bir annenin dal budağıdır
Ömür sarayını şam çırağıdır
Gönlünün süruru çeşm-i ağıdır
Onlar ile kalbi münevver olur

Otuza varanda değişir sesi
Otuz beşte giyer hayâ libası
Kırkında silinir kalbin aynası
Her etvarı hayâ olur ar olur

Kırk beşinde gazel düşer cismine
Ellide buruşuk gelir resmine
Elli beşte nene derler ismine
 Edâ işve nâzı târ u mâr olur

Altmışında girer köhne göçüne
Altmış beşte kimse bakmaz suçuna
Yetmişinde hep ağ düşer saçına
 Ağrı Dağı gibi beyaz kar olur

Yetmiş beşte döker bütün gazeli
 İster ise olsun dünya güzeli
 Tabiat devranı düşün ezeli
Sekseninde artık gülsüz har olur

Seksen beşte öte cevr ü cefada
Doksanında akli yarı kafada
Yüz deyince ceset gerek kofada
 Şarka ayak garba doğru ser olur

Bir kız hayatını söyler kul MÜDÂM
 Düşün de ibret al ey beni âdem
 İman Kur'an yoldaş eylesin Huda'm
 Haşre değin onlar bize yâr olur
 (Özsoy-Ataman 1993. 151-153)

Zülalî (1873-1956)

Yaş Destanı

Ne zaman ki düştüm rahim madere
 Yapıldım halk oldum döndüm insana
 Halıkıma şükür olsun bin kere
 Bir kaza görmeden geldim cihana

Elde kukla oldum giyindim neler
 Öper kucağına basar anneler
 Bir taraftan dua eder nineler
 Büyüsün Türk yavrum dönsün aslana

Bir yaşından **iki** yaşa atıldım
 Altın oldum elmas gibi satıldım
 Yere düşmez kucaklarda tutuldum
 Gören der maşallah bu nevcivane

İki-üç yaşında annem peşimde
Görenlerin gittim bütün hoşuna
Beş yaşında bak feleğin işine
Kattı yoldaş etti eşe yarana

Altı-da-yedide kendimi bildim
Akranlarım ile oynadım güldüm
O mutlu günlerde mektebe girdim
Okudum karıştım ilim irfana

Sekiz-dokuz-on bir yaşıma vardım
Her derse kalktıkça azarlar aldım
Bir biri üstüne sıfırlar aldım
Eyvah gülünç oldum dosta düşmana

On ikide mektebimden kovuldum
Öte-beri gezdim koştum yoruldu
On üç-on dört-on beşinde duruldum
Lâkin fakirlendim döndüm üryana

On altıda bak feleğin işine
Yanmağa başladım aşk ataşına
On yedide düştüm bir gül peşine
Yandım şemasına oldum pervane

On sekizde halim pek yaman oldu
Yandı ciğerlerim kül duman oldu
Gönül paralandı perişan oldu
Bir çare yok dedi vardım lokmana

On dokuzda gurbet ele çıktım aç
Aşktan kurtulmağa aradım ilaç
Oldum iki lokma ekmeğe muhtaç
Hasret kaldım sarımsağa soğana

Yiğirmi yaşında gittim askere
Ettiğime pişman oldum bin kere
Yiğirmi üçünde aldım tezkire
Kahramanca hizmet ettim vatana

Yiğirmi dördünde yoğidi derdim
Yıldırımından yapılmıştı tüfengim
Yazıldı tarihe bu müthiş cengim

Bir Türk yavrusuyken döndüm kaplana

Yirmi beşten-otuz yaşa geçildi
Su yerine kızıl kanlar içildi
Kaderim uyandı, şansım açıldı
Zenginleştim döndüm bir bezirgâna

Kırkında ticaret ilim fünunu
Okudum unuttum o menhus günü
Alam satam derken şunu ve bunu
Elli-altmış derken oldum virane

Yetmiş çıkanda belim büküldü
Seksende ağzımdan dişim döküldü
Ağır ağır damarlarım söküldü
Dert çoğaldı muhtaç oldum dermana

Doksanda yerimden kalkamaz oldum
Titredim yüzüme bakamaz oldum
Çarşıya pazara çıkamaz oldum
Siyah saç ağardı, döndü dumana

Yüz yaşına çıktım, menzile yettim
Geri döndüm ne de ileri gittim
Her şeyden sevgimi kaldırdım attım
Akıl baştan çıktı, oldum efsane

Bu hududa vardım, gözlerim soldu
Bakmaz oğul gelin kız bezer oldu
Birgün gelir derler ZÜLÂLÎ öldü
Çaresi yok sığınmalı Süphan'a

(Aslan 1978: 85-87; Nasrattınoğlu 1987: 165-167; Zeyrek 1988: 173-176)

KAYNAKÇA

- Arat, Reşit Rahmeti, (1988), Yusuf Has Hâcib, *Kutadgu Bilig, II Çeviri*, Ankara.
Arseven, Veysel (1953), *Yaş Çağları, Türk Folklor Araştırmaları*, C. II, S. 48, Temmuz.
Aslan, Ensar (1973), *Çıldır Aşık Şenlik*, Ankara.
Aslan, Ensar (1978), *Doğu Anadolu Saz Şairleri*, Erzurum.
Aslanoğlu, İbrahim (1976), *Kul Himmet Üstadım*, Sivas.
Aslanoğlu, İbrahim (1984), *Pir Sultan Abdallar*, İstanbul.

- Çelebioğlu, Amil, (1985), "Türk Edebiyatında Yaşnameler", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, İstanbul.
- Çiftlikçi, Ramazan; (2000), *Arapgirli Halk Şairi Fehmi Gür-Hayati Sanati Bütün Şiirleri*, Malatya.
- Çobanoğlu, Özkul, (2000), *Âşık Tarzi Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara.
- Dizdaroğlu, Hikmet, (Ocak 1949), "Âşık Ömer'in Yeni Şiiri II", *Erciyes*, Kayseri, S. 72.
- Eraslan, Kemal (1983), *Ahmed-i Yesevî, Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler*, Ankara.
- Geyceklî Âşık Hasan'ın Bütün Şiirleri ve Hayatı, (1977), İstanbul.
- İvgin, Hayrettin (Nisan 1980), "Halk Şiirinde Yaş", *Çağrı*, Sayı 267.
- İvgin, Hayrettin (Haziran-Temmuz 1981), "Halk Şiirinde Yaş Destanları", *Meydan*, S. 77.
- Kaya, Doğan, (1994), *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî*, Sivas.
- Kaya, Doğan (2004), *Yaşnameler*, Ankara.
- Makas, Zeynelâbidin (Mayıs 1984), "Vücutnâme", *Türk Kültürü*, Ankara, S. 253.
- Nasrattınoğlu, İrfan Ünver (1987), *Posoflu Âşık Zülalî*, Ankara.
- Obruk, Cahit (1983), *Kırşehirli Âşık Said*, Ankara.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar (1972), *Dostlar Beni Hatırlasın*, İstanbul.
- Özbek, Mehmet, (1975), *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul.
- Özsoy, Bekir Sami- ATAMAN; Halil İbrahim (1993), *Posoflu Âşık Sabit Müdamî*, Kayseri.
- Öztelli, Cahit (1973), *Bektaşî Gülleri*, İstanbul.
- Uğur, Sait, (1947) *İçel Folkloru*, C. I, Ankara.
- Yalıncaklı, Hasan (Tarihsiz), *Kul Himmet Üstadım*, Ankara.
- Yorgancıoğlu, Oğuz M. (1999), *Resimli Yaş Destanı*, Lefkoşa
- Zeyrek, Yunus (1988), *Posoflu Âşık Zülalî*, Ankara.